

COMPLEXITATE, VIZIUNE ȘI POSIBILE EVOLUȚII ÎN CONTEXTUL SECURITAR DIN ZONA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE

Ing. Ionela-Laura STOICA

Ministerul Apărării Naționale
10.55535/GMR.2023.4.4

Articolul pornește de la ipoteza că distructivitatea rusă nu se manifestă doar prin agresiune militară și nu are efecte doar asupra zonelor de dezechilibru create de Federația Rusă, în scopul îndeplinirii obiectivelor strategice în Zona Extinsă a Mării Negre.

Fiind cea mai contestată de marile puteri globale, încă din perioada Războiului Rece, când spațiul era împărțit între blocurile militare ale Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) și Pactului de la Varșovia, Zona Extinsă a Mării Negre are, în prezent, un rol de importanță strategică în ceea ce privește reconfigurarea polilor de putere la nivel global, fiind punctul de intersecție a intereselor geopolitice și economice ale Europei de Sud-Est, Orientului Mijlociu, Europei de Est, Asiei și Caucazului, spațiu cu resurse naturale considerabile și o zonă de tranzit energetic cu impact major asupra țărilor europene.

Cuvinte-cheie: Zona Extinsă a Mării Negre, Federația Rusă, conflicte înghețate, obiective strategice, NATO.

Motto:

„Suntem deci așezați în această regiune, într-un triplu complex, în care se încrucișează influențele venite din Europa Centrală; din Sud, din Balcani; din Est, din stepele rusești și asiatice”.

Gheorghe I. Brătianu

INTRODUCERE

În secolul paradigmelor, al provocărilor netransparente, cauzate de factori multipli și în continuă evoluție, în timp ce, la nivel internațional, viziunile asupra evenimentelor în desfășurare în regiuni de importanță strategică pentru anumiți actori globali trec de la un concept la altul, mediul de securitate global este caracterizat de dinamism, schimbare, imprevizibilitate, tactici și operațiuni neconvenționale, cu fluctuații de la o regiune la alta.

Deși, după 2014, Federația Rusă părea să își concentreze atenția mai mult în sud-vest, spre Africa, Orientul Mijlociu, și în sud-est, spre Asia-Pacific, putem afirma că anul 2022 nu a fost unul pașnic, în condițiile în care operația ofensivă condusă de militarii ruși împotriva Ucrainei (începând cu 24 februarie 2022) și, implicit, Ucraina, ca epicentru al discuțiilor la nivel internațional, a fost doar una dintr-un număr de 56 de țări care au experimentat violență și război în anul trecut.

Conflictul ruso-ucrainean, despre a cărui declanșare se discuta încă din anul 2021, fiind atunci vorba doar de un orizont de timp al declanșării acestuia, a jucat, încă de când era doar o ipoteză, un rol semnificativ în tensionarea relațiilor deja instabile între marile puteri, alimentând dezacordurile din ce în ce mai mari de la nivelul politicii globale, cu impact major asupra capacității acestuia de a gestiona și a soluționa conflicte, dispute locale și regionale.

După decenii, ca prim conflict interstatal care a inclus mobilizări permanente de forțe și mijloace pe tot parcursul anului 2022, țările implicate făcând parte din statele riverane Mării Negre, Zona Extinsă a Mării Negre (ZEMN) revine din nou în atenția internațională, umbrită fiind, în ultima perioadă, de evenimente intrastatale de amploare din alte zone ale lumii.

Fiind cea mai contestată de marile puteri globale, încă din perioada Războiului Rece, într-o perioadă de antagonism politico-strategic, când sovieticii nu puteau accepta participarea americană sau a vreunei alte puteri non-europene la afacerile

europene, când spațiul era împărțit între blocurile militare ale Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) și Pactului de la Varșovia, ZEMN are, în prezent, un rol de importanță strategică în ceea ce privește reconfigurarea polilor de putere la nivel global, fiind punctul de intersecție a intereselor geopolitice și economice ale Europei de Sud-Est, Orientului Mijlociu, Europei de Est, Asiei și Caucazului, spațiu cu resurse naturale considerabile și o zonă de tranzit energetic cu impact major asupra țărilor europene.

O caracteristică a regiunii, încă din cele mai vechi timpuri, este instabilitatea securitară, având la bază o enormitate de provocări diverse reprezentate de interese și diferențe etnice, ideologice, religioase, comerciale etc. care, inclusiv în secolul XXI, nu au reușit să atingă un punct de convergență. În realitate, instabilitatea din zonă devine din ce în ce mai accentuată, pe fondul „*celui mai mare conflict armat de după cel de-Al Doilea Război Mondial*” (Dumitrescu, 2023), conflictul ruso-ucrainean, declanșat cu mai mult de un an în urmă.

Tendențele actorilor mari și mici pe scena geopolitică de a-și consolida independența și influența în Europa fac din ZEMN un important ring în care se duce „o luptă pentru supremație” între aceștia, un spațiu complex, caracterizat de o multitudine de variabile, scenă a „*concursului entităților statale și non-statale*” (Bogzeanu, 2012, p. 7). Complexitatea este generată de un mixt al diversității entităților din această zonă, indiferent de natura lor, „*racordate la mecanisme și fenomene distincte*” (Ib.).

CONFLUENȚĂ DE INSTABILITATE ȘI INTERESE ALE STATELOR DIN ZEMN

„*Analiza istorică demonstrează legătura de fier dintre securitatea europeană și echilibrul din bazinul Mării Negre*”. (Cropsey, Scutaru, Halem, Colibășanu, 2023, p. 36).

Poziția Federației Ruse privind Marea Neagră reprezintă o amenințare gravă la adresa securității europene în context militar, comercial și energetic. Încă din perioada anterioară anexării Peninsulei Crimeea de către aceasta (2014), mediul securitar din ZEMN a trecut prin numeroase dezechilibre, consecințe ale obiectivelor și acțiunilor strategice ale țărilor riverane Mării Negre și vecinilor acestora, localizați într-o zonă construită dintr-un amalgam de credințe, ideologii, religii și tendințe mai mult sau mai puțin conservatoare și dictatoriale.

De la est la vest și de la nord la sud, țările din ZEMN au trecut prin perioade lungi de conflict și influențe, majoritatea exprimându-și intențiile de apropiere de NATO

și Occident, aspect neagreat însă de marea putere de la Marea Neagră, Federația Rusă, și de zonele aflate sub influența și controlul acesteia, care sunt menținute sub forma unor conflicte înghețate. Scopul dezechilibrării acestor zone este de a ține la distanță NATO de granițele statului rus.

Dacă în vestul și sudul Mării Negre se află state membre ale NATO și, unele, chiar membre ale Uniunii Europene, statele riverane din nord și est sunt entități din spațiul ex-sovietic, asupra cărora administrația de la Moscova își dorește să dețină controlul, vecini care, conform strategiei lui Putin, sunt provincii frontaliere, zone care trebuie militarizate sau demilitarizate, în funcție de propriile interese.

În opinia mea, cel mai important stat riveran Mării Negre este Republica Turcia, membră a NATO, cu un trecut imperial, a cărui conducere menține un regim conservator-islamic și care manifestă o politică externă văzută de experți ca una sub formă imperială.

Figura 1: Expansionismul inerent, conform doctrinei Blue Homeland¹ a Turciei (Eurocontinent, 2021)

„*Turcia este foarte importantă prin simpla sa poziționare la intersecția est-vest, nord-sud, iar războiul din Ucraina a picat într-un moment bun pentru ea, pentru că intrase într-un con de umbră la nivel internațional, ceea ce nu îi convine*” (Constantin-Bercean, Blănaru, 2023). De asemenea, Turcia este favorizată în regiune de Convenția de la Montreux, care îi oferă puterea de a „*stăpâni*” strâmtoarele Bosfor

¹ Doctrina „Blue Homeland” constituie integrarea într-un plan holistic a revendicărilor turcești pe uscat și pe mare și face parte din promovarea agendei neo-otomane, adică neo-imperiale, a președintelui turc Recep Tayyip Erdoğan. Face referire la orchestrarea întoarcerii Turciei moderne în zonele geografice mai largi, în care Imperiul Otoman a influențat și dominat istoric sau asupra cărora și-a revendicat hegemonia.

și Dardanele. Deși membră a NATO, Turcia se folosește de această convenție pentru a ține la distanță față de Marea Neagră țările membre ale NATO, pentru a nu-i fi subminat controlul exercitat în zonă. Mai mult, administrația de la Ankara joacă rolul de pacificator în conflictul ruso-ucrainean și încearcă, în același timp, să mențină relații bune cu Federația Rusă, cu care este în asentiment privind reconfigurarea unei noi ordini mondiale și cu care a cooperat chiar și în plan militar, împotriva responsabilităților care îi revin ca stat membru al NATO și contrar faptului că, în anumite zone de operații, cele două state joacă de părți diferite ale *liniei de contact* (exemplu: Nagorno-Karabah): „*Ambele mari puteri ale Mării Negre – Rusia și Turcia – au tendința să se opună (fiecare în felul său) penetrării infrastructurii de securitate și dezvoltare de către Occident în regiune, ceea ce a fost – cel puțin în ultimele cinci secole – domeniul de concurență bilaterală și echilibrul de putere dintre cele două state*”. (Minchev, 2006, p. 12)

În același timp, „*relația dintre Rusia și Turcia este una duală, caracterizată, pe de o parte, de o rivalitate istorică în ceea ce privește manifestarea influenței în regiunea Mării Negre, iar pe de altă parte, de episoade de cooperare pentru menținerea echilibrului de forțe și respingerea unor ingerințe politice sau militare ale unor state non-riverane, uneori chiar în detrimentul angajamentelor pe care Turcia și le-a asumat ca stat membru al NATO*”. (Matache-Zaharia, 2015, p. 248).

Bulgaria, stat membru al UE și al NATO, fost satelit al administrației sovietice, încearcă să înlăture reminiscențele comuniste din mentalitatea colectivă, ulterior declanșării conflictului ruso-ucrainean, acest proces fiind accelerat.

Cu toate acestea, o serie de politicieni de rang înalt admiratori ai regimului Putin, o rețea informativă pro-rusă, încă activă pe teritoriul bulgar, și un vast proces de dezinformare și propagandă acționează pentru promovarea intereselor Federației Ruse în statul bulgar, bazându-se pe mecanisme de presiune din sfera economică, în special energetice, precum și pe unii simpatizanți ai fostului serviciu represiv de securitate indigen.

Răspunsul autorităților de la Sofia la invazia rusă a Ucrainei a implicat o serie de decizii dificile, deoarece a trebuit să identifice un echilibru fragil în acțiune (sau să pară că acționează) conform cu responsabilitățile asumate cu partenerii occidentali, prin apartenența la alianțele politico-militare din care face parte și a răspunde, printre altele, solicitărilor de sprijin adresate de administrația de la Kiev sau de a evita să se implice, conform cu doleanțele conaționalilor, care văd în regimul Putin același „*frate mai mare de la Răsărit*”.

Pe de altă parte, fragmentarea clasei politice de la Sofia, dar și a electoratului, care a generat și continuă să genereze (chiar dacă nu este recunoscut) instabilitate la nivel politico-economico-militar, dar și la nivel social, coroborată cu intensificarea fenomenului politic extremist de dreapta, care atrage tot mai mulți adepți, arată că statul bulgar nu va fi în măsură, cel puțin pe termen scurt, să identifice pârghiile necesare funcționării normelor constituționale.

Georgia, republică parte a zonei Caucazului și dispusă la intersecția dintre Estul extrem European și Vestul Asiei, a prezentat și continuă să prezinte un interes crescut, atât pentru URSS și continuatorul de facto al acesteia, Federația Rusă, cât și pentru statele occidentale, inclusiv SUA.

Deși a fost prima republică sovietică non-baltică ce și-a proclamat (aprilie 1991) independența față de URSS, statul gruzin nu a reușit o reală desprindere de administrațiile de la Moscova, cauzele eșecului fiind numeroase, printre acestea numărându-se lipsa reală a voinței politice, procentul ridicat de cetățeni pro-ruși (în urma politicii de rotație a populațiilor indigene efectuate de URSS), lipsa unei baze industriale care să genereze progres, dar și pasivitatea autorităților, precum și a societății civile față de acțiunile ruse de menținere în sfera de influență.

Suma factorilor politici, economici, sociali, precum și menținerea în stare precară a forțelor de securitate, ulterior proclamării independenței, coroborată cu dorința administrației Saakașvili de a ieși de sub tutela *de jure* exercitată de Kremlin, a culminat cu intervenția armată rusă (august 2008), care s-a soldat cu pierderea controlului georgian asupra Abhaziei și Osetiei de Sud.

Situația de constrângere a statului georgian, exercitată de Federația Rusă, a continuat ulterior anului 2008, aceasta dobândind accente radicale în ultimii ani, ingerințele ruse în viața socio-politico-economică fiind notorii. În prezent, autoritățile de la Tbilisi au înțeles, interesat sau nu (sau au fost determinate să înțeleagă), că un parteneriat loial cu statele vestice trebuie să înceapă cu condamnarea politică a agresiunii ruse din anul 2008, mai ales pe fondul invaziei ruse din Ucraina.

Totuși, deși clasa politică de la Tbilisi alege (probabil interesat) să se apropie de valorile UE și ale NATO, un demers real de aderare la cele două organizații rămâne un deziderat, care nu va fi îndeplinit prea curând.

Armenia și Azerbaidjan sunt două state cu interese și viziuni diferite, fie și numai pentru că sunt „*prinse*” în războiul civilizațiilor, populația armeană fiind preponderent creștină, în timp ce cea azeră este majoritar musulmană. Pe de altă parte, Armenia este un stat fără ieșire la mare și lipsit, în general, de resurse minerale, în timp

de Azerbaidjanul, sprijinit masiv de Turcia și tolerat de UE, a dobândit noi oportunități de dezvoltare economică și noi capacități militare.

În altă ordine de idei, cele două foste republici sovietice au avut un parcurs asemănător în timpul existenței URSS, ambele confruntându-se cu violențe către finalul administrației Gorbaciov și, totodată, ambele proclamându-și independența la începutul anilor '90.

Conflictul armeano-azer nu este unul nou și, ca de fiecare dată, cauza inițială a constituit-o zona denumită Nagorno-Karabah (N-K), republică autonomă (în perioada sovietică) din cadrul fostei Republici Sovietice Socialiste (RSS) Azerbaidjan, dar cu populație majoritar armeană. Astfel, în februarie 1988, populația armeană majoritară din N-K a solicitat separarea de RSS Azerbaidjan și unirea cu RSS Armenia, însă autoritățile sovietice centrale au menținut statusul pentru N-K, ceea ce a generat, pe tot parcursul anului 1988, dar și ulterior, conflicte interetnice soldate cu numeroase victime (armeni și azeri), epurări și exoduri de ambele părți. Conflictul armeano-azer a degenerat ulterior începutului anilor '90 și a continuat cu intensitate până în anul 1994, când a fost mediată încetarea focului de către Federația Rusă. Totuși, în urma conflictului, armenii au reușit să cucerească un procent important din teritoriul azer, recunoscut internațional, statusul menținându-se până în anul 2020, când forțele azere au recucerit majoritatea teritoriilor.

În contextul geopolitic actual, Armenia se confruntă cu dificultăți economice semnificative, în timp ce sprijinul acordat de Federația Rusă a cunoscut o scădere semnificativă, pe fondul implicării acesteia în Ucraina. Pe de altă parte, Azerbaidjanul, deși este aproximativ un stat totalitar, reușește să îmbunătățească secvențial situația economică, în special datorită industriei petroliere.

Astfel, pe termen scurt, foarte probabil că cele două state vor avea parcursuri diferite, nefiind exclus ca Azerbaidjanul să-și restabilească (nu în perioada următoare) autoritatea asupra N-K.

STRATEGIA RUSIEI ÎN ZONA MĂRII NEGRE – UN GUST AMAR PENTRU KREMLIN

Marea strategie a Federației Ruse se concentrează pe controlul Mării Negre încă din perioadele imperialistă și sovietică, având în vedere faptul că acest control este o condiție prealabilă pentru orice agresiune pe scară largă împotriva Occidentului.

După un an de la declanșarea ofensivei forțelor armate ruse împotriva Ucrainei, Federația Rusă a adoptat, pe 31 martie 2023, o nouă strategie de politică externă,

în care face explicit trimitere la „*politica agresivă a statelor europene față de Rusia*” (The Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation, 2023), pentru care Marea Neagră este crucială pe termen lung pentru apărare.

Este necesar să amintesc că, și de această dată, o parte din strategie contrazice aproape în totalitate acțiunile Federației Ruse din ultimele 17 luni, aducând în prim-plan principii ca „*egalitatea suverană a statelor, libertatea dreptului lor de a alege modele de dezvoltare și ordine socială, politică și economică*” și necesitatea adoptării unor „*măsuri politice și diplomatice pentru contracararea ingerințelor în treburile interne ale statelor suverane, care vizează, în primul rând, complicarea situației politice interne, schimbarea neconstituțională a regimului sau încălcarea integrității teritoriale a statelor*” (Ib.).

Cu toate acestea, retorica antieuropeană, prezentată în strategie de către autoritățile de la Kremlin ca intenție de „*apărare a intereselor naționale de amenințările la adresa securității, integrității teritoriale, suveranității, valorilor spirituale și morale tradiționale rusești și dezvoltării socio-economice a Federației Ruse*” (Ib.), introduce oarecum „*politica și strategia imperialiste de expansiune nedefinită*” ale președintelui Vladimir Putin, care, cu 3 zile înainte de începerea conflictului ruso-ucrainean (21 februarie 2022), declara că „*dezintegrarea țării noastre unite a fost determinată de greșelile istorice, strategice ale liderilor bolșevici și ale conducerii partidului comunist*” (Putin, 2022).

Bazându-se pe descurajarea nucleară și energetică și argumentând acțiunile forțelor armate ruse ca necesare pentru *salvarea poporului rus*, acum, „*țarul Putin*” și, probabil, autoritățile de la Kremlin doresc îndeplinirea unui obiectiv strategic de bază, și anume „*formarea unui nou model de coexistență de către statele europene, în scopul asigurării unei dezvoltări sigure, suverane și progresive a Federației Ruse, a aliaților și partenerilor săi*” (The Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation). Cu alte cuvinte, se încearcă modelarea unei noi ordini mondiale, care implică o extindere rusească de nivelul unui imperiu, ceea ce include și obținerea hegemoniei în zona Mării Negre ca obiectiv strategic.

De asemenea, nu putem eluda scopul „*Uniunii Statale Federația Rusă-Republica Belarus*”, formată în 1996, pentru crearea unui spațiu politic, economic, militar și cultural unic, readus în prim-plan în nenumărate rânduri în anul 2022. De altfel, chiar secretarul de presă al Kremlinului, Dmitro Peskov, a anunțat că teritoriile anexate ale Ucrainei vor deveni părți ale Rusiei și ale Uniunii Statale. Astfel, s-a făcut un nou pas în „*reformarea noului imperiu sovietic*” și în conceptul de agresiune împotriva statelor ex-sovietice independente, care nu doresc apropierea de această uniune.

Este posibil ca ZEMN să fie dezechilibrată și mai mult de acțiunile Federației Ruse cu scopul reîntregirii „*imperiului sovietic*”, având în vedere zonele de influență ale acesteia din diverse regiuni ale statelor riverane și din imediata proximitate a Mării Negre.

Ipotezele anexării la Statul Unional a teritoriilor ocupate de ruși și ținute captive de acțiunile Federației Ruse sub forma unor conflicte înghețate, ca Republica Autonomă Abhazia, Republica Autonomă Osetia de Sud, Republica Moldovenească Nistreană și Găgăuzia, ar putea genera tensiuni și mai mari, pe de o parte, interstatale, iar pe de altă parte, intrastatale, cu efecte asupra mediului de securitate regional până la nivel global.

Prin urmare, estimări că, în anul 2023, Vladimir Putin va renunța la funcția de președinte al Federației Ruse și va deveni secretar general al Uniunii Statale sunt vehiculate în mediul de analiză, însă evoluțiile recente ale evenimentelor, prezentate în continuare, nu par să se îndrepte spre acest deznodământ.

Astfel, cunoscută ca cea mai mare putere nucleară a lumii, Federația Rusă, nemulțumită de modul de îndeplinire a obiectivelor forțelor armate convenționale în Ucraina și de insuccesul tacticilor hibride aplicate pentru a obține victoria rapidă și mult așteptată, apelează permanent la metode de descurajare care, în alte situații, ar fi avut efectul dorit, în ultimele 17 luni fiind foarte des amintită comunității internaționale deținerea mijloacelor nucleare și impactul utilizării acestora în luptă. Mai mult, dezaproband sprijinul acordat Ucrainei, Federația Rusă a suspendat, în februarie 2023, participarea la Noul Tratat de Reducere a Armamentului Strategic (NEW START²).

Deși există un precedent în executarea de atacuri nucleare, utilizarea armamentului nuclear ar fi reprezentat, în opinia mea, colapsul Federației Ruse, lucru care, probabil, este cunoscut și de Kremlin, aspect care a menținut opțiunea nucleară la nivelul unei amenințări. Sergei Karaganov, președintele onorific al Consiliului rus pentru politică externă și de apărare, susține că, pentru victorie, este necesar ca Federația Rusă să folosească descurajarea nucleară prin exprimarea clară a dorinței de a utiliza mijloace nucleare pentru a-și atinge obiectivul și chiar prin lovirea unor „*ținte din numeroase țări pentru ca acestea să-și recapete rațiunea*” (Baklitskiy, 2023).

Experți în acest domeniu au atacat opinia lui Karaganov și au argumentat, în diverse lucrări, că nu este metoda optimă pentru a ajunge la o victorie, în timp

² Un acord semnat (Praga) de Statele Unite și Federația Rusă, care limitează arsenalele nucleare strategice ale celor două părți, intrat în vigoare în 2011 și prelungit, în anul 2021, pentru încă cinci ani.

ce însuși Vladimir Putin, la sesiunea plenară a Forumului Economic Internațional de la Sankt Petersburg (14-17 iunie 2023), confirma oarecum acest aspect, susținând că nu vede nevoia utilizării armelor nucleare.

Consider că un adevărat dezechilibru a fost creat de Federația Rusă prin aplicarea cunoscutei metode Falin-Kvitsinsky³, conflictul ruso-ucrainean fiind și o confruntare între cel mai mare producător de gaze naturale și consumatorii săi, ca răspuns la sancțiunile occidentale împotriva sa, în faza incipientă a conflictului, prin utilizarea resurselor energetice pentru a pune presiune pe statele din regiune, și nu numai. Utilizată ca oportunitate de negociere cu statele europene, prin crearea unei adevărate crize a gazului pentru a descuraja Europa, NATO și statele partenere ale acestora, în demersurile acestora de a sprijini Ucraina în cadrul operației de apărare, metoda nu a facilitat atingerea obiectivului dorit, ci, mai mult a evidențiat unitatea statelor occidentale în soluționarea provocărilor energetice și economice generate de măsurile coercitive împotriva Federației Ruse, reușind să se diminueze semnificativ cantitatea de gaze naturale importate.

Dorința acerbă a Federației Ruse de a-și atinge obiectivele în Ucraina și obiectivul strategic al Vestului ca aceasta să nu cunoască victoria generează permanent situații de criză, care afectează securitatea statelor din ZEMN, și nu numai. Dezechilibrul generat de conflictul ruso-ucrainean, într-o perioadă post criză pandemică, și-a extins tentaculele până la nivel global, aducând statelor, de la cel mai mic la cel mai mare, provocări și instabilitate.

PROVOCĂRI, INCERTITUDINE ȘI DEZECHILIBRE – HIS WAY OR THE INCORRECT WAY

Evenimentele recente arată un regres în ceea ce privește îndeplinirea obiectivului strategic al lui Vladimir Putin, care, la 12 iulie 2021, afirma: „*Sunt încrezător că adevărata suveranitate a Ucrainei este posibilă doar în parteneriat cu Rusia*”. (Putin, 2021).

Evoluția recentă a mediului de securitate la *linia de contact* prezintă o Federație Rusă slăbită din punct de vedere militar chiar de atacuri punctuale ale militarilor ucraineni, pe când, la nivel intern, dezechilibrul provocat de Evgheni Prigojin odată cu ocuparea sediului Comandamentului Strategic Întrunit Sud din Rostov pe Don a generat mai multă nesiguranță și instabilitate la Kremlin, prin declanșarea

³ După sfârșitul Războiului Rece, Federația Rusă, pentru a echilibra imposibilitatea aplicării intervenției militare, a elaborat doctrina Falin-Kvitsinsky, cu scopul menținerii stării de neutralitate a statelor ex-sovietice față de NATO, prin presiune economică.

unei crize la nivelul managementului politic, contradicției în rândul forțelor armate și scuturării pilonilor⁴ regimului președintelui rus.

Dezechilibrul și, așa spune, poate, îndeosebi disperarea președintelui rus în fața cursului neprevăzut al „operației speciale” și al opoziției europene, au îndreptat, din nou, atenția acestuia în direcția unui domeniu vulnerabil, de care statul ucrainean este puternic dependent, și anume exporturile de cereale. Suspendarea⁵ de către Federația Rusă a participării la Inițiativa privind exportul de cereale prin Marea Neagră, pe fondul nerespectării promisiunilor privind redarea accesului statului rus la codul SWIFT și reducerea sancțiunilor, a exacerbât și mai mult impactul asupra securității alimentare regionale, și nu numai.

Mai mult, hotărârea Kremlinului de a distruge infrastructura ucrainenilor pentru exportul cerealelor a fost materializată prin atacuri sistematice asupra porturilor din Odesa și Mikolaiv, dar și de atacul cu drone iraniene Shahed, executat⁶ împotriva instalațiilor din portul ucrainean Reni, dispus în imediata vecinătate a flancului estic al NATO și împotriva portului Ismail⁷. Aceste acțiuni, probabil, fac parte din strategia lui Putin de a testa limitele și răbdarea Occidentului și ale NATO.

Federația Rusă a încercat, de asemenea, să câștige sprijin în rândul liderilor africani, susținând că inițiativa cerealelor a dat prioritate „piețelor europene bine hrănite”. Aceste acțiuni ale lui Putin nu se rezumă la a influența capacitatea statului ucrainean de a rezista în fața armatei lui, ci și la consolidarea poziției Federației Ruse în Africa, prin furnizarea de cereale statelor afectate de suspendarea „Inițiativei privind exportul de cereale prin Marea Neagră”. Să ne amintim ziua de 27 iulie, când acesta promitea, în cadrul summitului Federația Rusă – Africa⁸, înlocuirea cerealelor ucrainene destinate statelor Burkina Faso, Zimbabwe, Mali, Somalia, Republica Centrafricană și Eritrea cu 25.000 – 50.000 de tone de cereale în mod gratuit.

Totuși, în ciuda eforturilor diplomatice ruse în Africa, există indici clari că nemulțumirea și frustrarea pe continent cresc după decizia de suspendare a acordului privind transportul cerealelor, pe fondul temerilor privind o criză a aprovizionării cu alimente. (Sauer, 2023).

⁴ Propaganda și serviciile de securitate sunt cunoscute ca fiind pilonii regimului lui Vladimir Putin.

⁵ 18 iulie 2023.

⁶ 24 iulie 2023.

⁷ Noaptea 31 iulie/1 august 2023.

⁸ Federația Rusă a găzduit (27-28 iulie 2023, Sankt Petersburg) un summit de două zile cu continentul african, menit să înfățișeze Moscova drept o mare putere, în ciuda sancțiunilor occidentale și a neliniștii accentuate în emisfera sudică de războiul destabilizator din Ucraina.

Probabil, rușii nu doresc doar îngrădirea Ucrainei, având în vedere că distrugerea infrastructurii de transport maritim și fluvial acesteia, ca acțiune directă, are efecte indirecte asupra infrastructurilor de transport maritim și fluvial ale României, stat membru al NATO, și Republicii Moldova în zona Mării Negre, care ar putea funcționa ca o descurajare a sprijinului acordat Ucrainei de către Occident.

Bineînțeles, ideea că rușii doresc distrugerea infrastructurii ucrainene de export a cerealelor, vitală pentru aceștia, este cea mai mediatizată. Însă, mediul de analiză vorbește și de slăbirea capacității Ucrainei de a se aproviziona cu produse petroliere în sezonul rece care urmează.

Cu siguranță, obiectivele acestor acțiuni sunt multiple, însă întrebarea care se pune este dacă are Kremlinul o viziune privind viitorul conflictului ruso-ucrainean, deoarece prezentul nu indică decât incertitudine, incompetență și instabilitate pe plan intern, nerecunoscute de autoritățile ruse, în operațiile militare pe care le execută în Ucraina și în acțiunile hibride în atingerea obiectivelor, care nu se rezumă la a cuceri Ucraina, ci implică destabilizarea completă a ZEMN și a Vestului, care să confere statului rus posibilitatea de a-și reocupa locul de mare putere mondială.

Consider că aparenta certitudine din declarațiile oficialilor ruși, cel mai probabil, ascunde o mare incertitudine, bazându-mă pe noul nivel al apărării colective și descurajării obținute pe flancul estic al NATO, atins odată cu aderarea Finlandei ca membru în cadrul organizației. Astfel, probabil, a fost indusă teama lui Vladimir Putin de a fi învins în Ucraina, aspect care, pe de-o parte, i-a forțat mâna la acțiuni conștiente riscante și provocatoare în proximitatea graniței NATO, iar pe de altă parte, i-a adus în atenție vulnerabilitățile din Est ale apărării euroatlantice. În acest sens, acesta acordă o atenție sporită Coridorului Suwalki⁹, considerat punct strategic cheie pentru ruși, semnalându-se o regrupare a militarilor Grupului Wagner în Republica Belarus, în scopul preluării controlului acestuia, la nevoie. Astfel, Rusia acționează prin numeroase provocări și intrigi pentru a destabiliza granița flancului estic al NATO, fără a ține cont de faptul că acest aspect ar reprezenta o agresiune majoră împotriva unor țări membre ale NATO.

Nici sprijinul pe care se baza Putin din partea Chinei nu a fost la nivelul așteptărilor, chiar dacă aceasta „simte” că are mai mult de câștigat decât de pierdut din a fi alături de Federația Rusă, partenerul ei „junior”. Cu toate acestea, Beijingul

⁹ Face referire la fâșia de teren de cca 100 km, ce urmărește frontiera polono-lituaniană, între exclava rusească Kaliningrad și Republica Belarus, văzută ca una dintre cele mai sensibile zone din Europa, despărțind Țările Baltice de restul țărilor membre ale NATO.

își menține atitudinea prin care nu provoacă foarte mult Vestul, arătând reticență în a intra într-un conflict cu o mare putere nucleară.

Nimeni nu poate spune cu siguranță care va fi deznodământul sau cum va evolua situația în ZEMN și cât de mult va fi afectată situația la nivel global. Singurul lucru cert este că sigur nu se va ajunge la îndeplinirea conceptului de lume kantiană, și anume o lume a păcii, a colaborării și a cooperării, atât timp cât personalitatea de la conducerea uneia dintre marile puteri ale lumii, și anume Federația Rusă, nu acceptă situații de compromis, ba chiar tinde spre principiul „my way or no way”.

CONCLUZII

Mediul securitar în ZEMN va continua să rămână fragil pe termen scurt și mediu, pe anumite momente fiind posibilă chiar radicalizarea acestuia, în funcție de acțiunile anumitor actori sau de eventualele situații care ar putea apărea.

Astfel, o înfrângere a Federației Ruse în conflictul cu Ucraina ar putea destabiliza administrația de la Moscova, ceea ce ar încuraja, pe de o parte, anumite republici din compunerea statului rus să acționeze pentru obținerea independenței, iar pe de altă parte, Azerbaidjanul, susținut de Turcia, să deruleze operații armate decisive împotriva Armeniei, pentru soluționarea definitivă, posibil chiar pe termen lung a diferendului secular dintre cele două state, iar Georgia să încerce re-preluarea controlului asupra teritoriilor ocupate de Federația Rusă.

În altă ordine de idei, menținerea actualului status al conflictului ruso-ucrainean va duce, foarte probabil, la „înghețarea” conflictului, ceea ce va genera, în continuare, pierderi economice substanțiale pentru Ucraina, statul fiind amenințat cu o recesiune economică permanentă, ce favorizează corupția endemică și întărește rolul oligarhilor în viața politică.

Pe de altă parte, menținerea, cel puțin deocamdată, la putere a regimului conservator-islamic din Turcia ar putea genera noi pretenții, dacă nu teritoriale, cel puțin de influențare a societăților siriene și irakiene, precum și intensificarea radicală a luptei împotriva organizațiilor considerate extremist-teroriste de către regimul de la Ankara. Totodată, eventuala pierdere a influenței în Marea Neagră, de către Federația Rusă, ar favoriza republica turcă, din ce în ce mai puțin laică, să-și asume și consolideze un rol dominant (cumva amintit și în doctrina Blue Homeland) în acest bazin maritim, iar coroborat cu menținerea prevederilor actuale ale Convenției Montreux, ar putea oferi administrației turce controlul total pe termen lung în Marea Neagră.

În ceea ce privește Bulgaria, lipsa stabilității politice, menținerea în zona gri a structurilor paralele ale statului, dar și continuarea stării de „balans” între Est și Vest vor determina limitarea semnificativă a rolului pe care statul bulgar ar putea să îl aibă în Zona Extinsă a Mării Negre.

BIBLIOGRAFIE:

1. Avdaliani, E. (2023). „*Playing with Fire: Georgia's Cautions Rapprochement with Russia*”, <https://carnegieendowment.org/politika/90246>, accesat la 30 iulie 2023.
2. Baklitskiy, A., „*What we learned from recent calls for a russian nuclear attack*”, <https://carnegieendowment.org/politika/90232>, accesat la 15 iulie 2023.
3. Băhnăreanu, C., „*Rolul organismelor internaționale în managementul crizelor în regiunea Mării Negre*”, https://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/rolul_organismelor_internationale_in_managementul_crizelor_in_regiunea_mn.pdf, accesat la 18 iulie 2023.
4. Besch, S., Ciaramella, E., Gabuev, A. (2023). „*The Vilnius Summit: A Turning Point for NATO and Ukraine*”, <https://carnegieendowment.org/politika/90236>, accesat la 27 iulie 2023.
5. Bogzeanu, C. (2012). „*Evoluția mediului de securitate în Zona Extinsă a Mării Negre și influența acesteia asupra configurării Forțelor Navale ale României pe termen mediu și lung*”. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, https://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/evolutia_mediului_de_securitate_in_zona_extinsa_a_marii_negre_si_influenta_acesteia_asupra_configurarii_fortelor_navale_ale_romaniei_pe_termen_mediu_si_lung.pdf, accesat la 18 iulie 2023.
6. Cerbu, V., Cioranu, V. (2019). „*Regiunea Mării Negre, zonă a schimbărilor geopolitice*”, în revista *Gândirea militară românească*, https://gmr.mapn.ro/webroot/fileslib/upload/files/arhiva%20GMR/2019%20gmr/2019/Conferinta%20GMR%202019/GMR_CONF%20ro_Cerbu%20Cioranu.pdf, accesat la 19 iulie 2023.
7. Constantin-Bercean, I., Blănaru, M. (2023). *Turcia la centenar. Quo vadis? Geopolitică, economie, provocări interne și externe*. Editura ISPRI.
8. Cropsey, S., Scutaru, G., Halem, H., Colibășanu, A. (2023). „*Strategic Nexus: The Black Sea, Great Power Competition, and the Russo-Ukrainian War*”. Yorktown Institute, https://newstrategycenter.ro/wp-content/uploads/2023/06/YI_NSC_Monograph.pdf, accesat la 1 august 2023.
9. Derleth, J.W. (2023). „*2023 Great Power Competition, Irregular Warfare, and the Gray Zone*”, https://irregularwarfarecenter.org/wp-content/uploads/20230111_Perspectives_No_2.pdf, accesat la 1 august 2023.
10. Diakopoulos, A., Liakouras, P., Ifantis, K., Filis, C. (2023). „*Behind Turkey's 'Blue Homeland' doctrine*”, <https://www.ekathimerini.com/opinion/1213618/behind-turkeys-blue-homeland-doctrine/>, accesat la 10 iulie 2023.
11. Dumitrescu, I., „*Rusia a distrust ideea de neutralitate în Europa*”, <https://www.veridica.ro/acf/cum-a-distrust-rusia-ideea-de-neutralitate-in-europa>, accesat la 16 iulie 2023.

12. Eparu, Al. (2022). „Tendințe strategice ale organizațiilor internaționale de securitate pentru realizarea/consolidarea securității regionale și globale”, în revista *Gândirea militară românească*, <https://gmr.mapn.ro/webroot/fileslib/upload/files/arhiva%20GMR/2022%20gmr/2022/proceedings/EPARU.pdf>, accesat la 20 august 2023.
13. Eurocontinent (2021), <https://www.eurocontinent.eu/the-black-sea-at-the-center-of-european-and-global-geopolitical-rivalries-how-to-overcome-the-tensions/>, accesat la 2 august 2023.
14. Fabian, S., Kennedy, G., „*The Conceptualization of Irregular Warfare in Europe*”, <https://irregularwarfarecenter.org/wp-content/uploads/The-Conceptualization-of-Irregular-Warfare-in-Europe.pdf>, accesat la 26 iulie 2023.
15. Gabrian, C.-A. (2022). „România – stat rezilient în fața riscurilor, amenințărilor și vulnerabilităților din Regiunea Extinsă a Mării Negre”, în „*Intelligence și cultura de securitate*”, vol. 1, <https://www.animv.ro/wp-content/uploads/2023/03/Gabrian-2022-ROMANIA-%E2%80%93-STAT-REZILIENT-IN-FATA-RISCURILOR-AMENINTARILOR-SI-VULNERABILITATILOR-DIN-REGIUNEA-EXTINSA-A-MARII-NEGRE.pdf>, accesat la 15 august 2023.
16. Lysyansky, P. (2022). „*The ‘Union State’ – Inside Putin’s Plans to Rebuild the USSR with a 1990s Treaty*”, <https://worldcrunch.com/world-affairs/union-state-ussr-putin>, accesat la 25 iulie 2023.
17. Matache-Zaharia, S.-A. (iunie 2015). „*Parteneriatul estic și geopolitica Mării Negre: Provocări pentru securitatea europeană*”, în *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”*, vol. 2, nr. 2, <https://revista.unap.ro/index.php/revista/article/download/142/154/0>, accesat la 7 august 2023.
18. Matei, Gh. (2022). „*Federația Rusă: vectori ai politicii externe pe direcțiile strategice vest și sud-vest*”, în revista *Infosfera*, nr. 3.
19. Minchev, O. (2006). „*Interese și strategii fundamentale pentru regiunea Mării Negre*”, în *Monitor Strategic*, nr. 3-4. București: Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară.
20. Pașcu, I.-M., „*Dinamica mediului de securitate și rolul intelligence*”, publicată în cadrul *Mesei rotunde „Societate, democrație, intelligence”*, <https://www.sri.ro/upload/IMPascuCULTURA.pdf>, accesat la 1 august 2023.
21. Putin, V. (2022). „*Address by the President of the Russian Federation*”, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/67828>, accesat la data de 15 iulie 2023.
22. Putin, V., „*On the Historical Unity of Russians and Ukrainians*”, <http://en.kremlin.ru/events/president/news/66181>, accesat la 18 iulie 2023.
23. „*Sipri YearBook 2023, Armaments, Disarmament and International Security Summary*”, https://www.sipri.org/sites/default/files/2023-06/yb23_summary_en_1.pdf, accesat la 20 iulie 2023.
24. Sauer, P. (27 iulie 2023). „*Putin promises free grain to six African nations after collapse of Black Sea deal*”, <https://amp.theguardian.com/world/2023/jul/27/putin-promises-free-grain-to-six-african-nations-after-collapse-of-black-sea-deal>, accesat la 4 august 2023.
25. Stringer, K., Urban, M., „*The Global Fragility Act and the Irregular Warfare Center: A Path for Diplomacy, Defense, and Development*”, https://irregularwarfarecenter.org/wp-content/uploads/20230127-Perspectives_No_3.pdf, accesat la 31 iulie 2023.
26. Suleymanov, R. (2023). „*Trouble in Paradise? New Disputes Cloud Russia-Turkey Relations*”, <https://carnegiemoscow.org/commentary/84893>, accesat la 30 iulie 2023.
27. Sullivan, J.R., „*Three Lessons from the Front: Economic Warfare in Russia/Ukraine*”, https://irregularwarfarecenter.org/wp-content/uploads/2023-05-15-No6_Three-Lessons-from-the-Front.pdf, accesat la 17 iulie 2023.
28. Thomann, P.-E. (2021). „*The Black Sea at the Center of European and Global Geopolitical Rivalries: How to Overcome the Tensions*”, <https://www.eurocontinent.eu/the-black-sea-at-the-center-of-european-and-global-geopolitical-rivalries-how-to-overcome-the-tensions/>, accesat la 31 iulie 2023.
29. Urusov, P. (2023). „*Vital Microchip Sanctions will Hit Russian Computing Power Hard*”, <https://carnegieendowment.org/politika/90250>, accesat la 30 iulie 2023.